

A GYÓGYSZERÉSZET TÖRTÉNETÉNEK MŰVELŐI

KAPRONCZAY KÁROLY

GYÓGYSZERÉSZETTÖRTÉNETI TÁRSASÁGI ÉLET

A gyógyszerészet múltja iránti érdeklődés főleg a XIX. század második felében formálódott ki, elsősorban a Gyógyszerészi Hetilap, a Gyógyszerészeti Értesítő, a Gyógyszerészeti Közlöny, a Gyógyszerészet Lapja és az Orvosi Hetilap hasábjain. Ezekben a közleményekben – gyakran sorozatokban – a hazai és az európai gyógyszerészet alakulását tekintették át, nemcsak szakmai, hanem művelődéstörténeti vonatkozásokból vizsgálták a kérdést. Érdekes téma lett a két világháború között a romániai és a délvidéki gyógyszerészet áttekintése, a múzeumügy, hazai és külföldi gyógyszerészettörténeti kiállítások stb. A hosszabb-rövidebb terjedelmű írások jól reprezentálták a gyógyszerésztársadalom felfogását és viszonyát a szakmatörténeti kérdések iránt. Ez az érdeklődés jelentkezett a szakmai rendezvényeken, gyógyszerésztársasági kongresszusokon és nagygyűléseken.

Jó alkalom volt a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók éves vándorgyűlésein is, amelyen az orvosok mellett a gyógyszerészek és más természettudományos végzettségűek egyenrangúan szerepeltek. A vándorgyűlést mindig más-más városban rendezték meg, ahol az ülés középpontjába az adott országrész vagy város teljes tudományos, történeti és társadalmi keresztmetszetét állították, természetesen foglalkoztak előre megjelölt országos problémákkal is.

Itt az egészségügy bemutatásának egyik fejezete lett a patikaügy, a régi gyógyszerárak és gyógyszerészek történetének feldolgozása.

Bár a gyógyszerési közéletben jelen volt a gyógyszerészettörténet, nem szerveződött külön társasága, inkább az országos és helyi gyógyszerésztársaságokon belül alkalmanként foglalkoztak szakmatörténeti kérdésekkel. Ezt jelképezte Ernyey József 1906-ban történt gyógyszerészettörténeti múzeum-alapítása, amelyet a Magyar Gyógyász Társaságon belül valósított meg. Ezt karolta fel az MGYT, gondoskodott fejlesztéséről és működéséről, támogatta a magyar gyógyszerési múlt feldolgozását célzó pályázatokat.

A II. világháború után új helyzet következett be: az egyetemi gyógyszerészettörténeti képzés hivatalosan nem szerepelt a gyógyszerészképzésben, csupán egy-egy tantárgyon belül, az előadó egyéni döntésén múltott bizonyos odavágó történeti kérdések vázlatos ismertetése. Az akkor kialakult politikai helyzet megszüntette az önálló tudományos társaságokat, 1966-ig az Egészségügyi Dolgozók Szakszervezetén belül biztosított lehetőséget – szakosztályi kereteket – a szakterületi tudományos életnek. Ezen keretek között 1958-tól létezett az orvostörténeti szakosztály, amely feladatának tekintette a gyógyszerészettörténet művelését, mint az 1951-ben megszervezett Országos Orvostörténeti Könyvtár is. A szakosztály egyik alelnöke mindig gyógyszerész volt, s az évente megrendezésre került vidéki vándorgyűléseken vagy országos gyűléseken szerepeltek a gyógyszerészet történeti kérdései.

1966-ban életre hívták a Magyar Orvosi Társaságok és Egyesületek Szövetségét, amelynek keretei között megalakulhattak az önálló tudományos társaságok, amelyek nemcsak önállóságukat, hanem – igaz, korlátozott formában – külkapcsolatokat is fenntarhattak. Így alakult meg 1966-ban a Magyar Orvostörténelmi Társaság, mint az orvosok, gyógyszerészek és bölcsészek közössége, amely az egészségügy történeti kérdéseivel foglalkozik. A gyógyszerészek zömében az MGYT tagjai lettek, míg a gyógyszerészet-történeti kérdésekkel foglalkozók – már vagy egy évtizedes hagyomány szerint – a Magyar Orvostörténelmi Társaság Tagjai is lettek.

(A MOTESZ alapszabályzat lehetővé tette a kettős tagság lehetőségét is.) Ez bizonyos kettősséget jelentett, amit 1968-ban – a Sopronban megrendezésre került gyógyszerészettörténeti vándorgyűlésen – a MOT és az MGYT között megkötött megállapodás úgy oldott meg, hogy a két társaság közösen működteti a Gyógyszerészettörténeti Szakosztályt, amelynek gyógyszerész tagjai akár kettős tagsággal vagy a bölcsészek a MOT tagsággal válhattak szakosztályi taggá.

A Gyógyszerészettörténeti Szakosztály választott tisztségviselőit mindkét társaság tudomásul vette, a MOT négy alelnöke közül az egyiknek mindig gyógyszerésznek kellett lennie. A szakosztály megalapította az Ernyey József Emlékérmet, mint e szakterület legmagasabb, évente (vagy meghatározott időben) kiosztásra került tudományos elismerését. A szakosztály tevékenysége zavartalan volt, jelentős szerepe volt a védett patikák országos rendszerének kiépítésében, a soproni, a kőszegi és a budavári patikamúzeum megszervezésében, Egerben, Győrben, Pécsen és több vidéki városban működő (vagy csak kiállítási helyként) védett patikák, a megyei (Bács-Kiskun megyei, illetve a Szabolcs-Szatmár megyei) orvos-gyógyszerészettörténeti múzeumok fenntartásában.

A Gyógyszerészettörténeti Szakosztálynak fontos szerepe volt a XXIV. Nemzetközi Orvostörténeti Kongresszus (Budapest, 1974) és az 1981. évi Budapesten megrendezésre került Nemzetközi Gyógyszerészettörténeti Kongresszus sikerében. A szakosztály élén kiváló személyek álltak: Halmi János professzor, Végh Antal professzor, Zboray Bertalan, Szigetváry Ferenc múzeumigazgató, majd Grabarits István főgyógyszerész, tisztségviselői is kiváló gyógyszerésztörténészek (Rádóczy Gyula, Józsa Alajos, Zalai Károly stb.) voltak.

Az 1990-es évek közepén a MOT akkori vezetősége és a szakosztály vezetősége között mély ellentétek keletkeztek, de ellentétek keletkeztek az MGYT elnökségével is, amelyre megoldást a 2000-ban létrejött Magyar Gyógyszerészettörténeti Társaság megalakulása jelentett, amely együttműködést kötött a Magyar Orvostörténelmi

Társasággal,¹ tagjai a régi szakosztályi elvek szerint orvosok, gyógyszerészek, bölcsészek és egyéb egyetemi-főiskolai végzettséggel rendelkezők lehetnek. 2003-tól évente – elsősorban fiatal gyógyszerészek számára – nyári szabadegyetemet szervez, a hagyományos vándorgyűlési elveknek megfelelően évente más városban.

Az MGYT negyedévente tudományos ülést szervez, a tudományos tevékenység elismerésére megalapította a Szigetváry Ferenc Emlékérmet, amelyet évente egy kutatónak ítél oda.²

1 A MOT honlapja: <http://mot.tudomanytortenet.hu/>

2 A Társaság honlapja: <http://www.gyogyszeresztortenet.hu/>